

Vista panoràmica del barri Congost, 1986. Foto: Pere Cornellas/ Arxiu Municipal de Granollers

Associació de Veïns Congost

25

Barri del Nord, anys 40. Foto: Arxiu Municipal de Granollers

Medalla de la Ciutat a l'**Associació de Veïns Congost**

Es reconeix la lluita veïnal d'aquest barri per superar les seves condicions inicials: manca d'urbanització de carrers, falta d'enllumenat públic, d'espais verds, accés al transport públic, inundacions puntuals del riu, així com l'empenta dels veïns i veïnes que s'hi han instal·lat i que han exercit de motor de canvi. En aquest sentit s'inscriuen les campanyes per recollir fons per ajudar a acabar de construir la parròquia de Fàtima, i la conquesta de la plaça de la Llibertat, –on s'hi havia de construir habitatge–, com a espai públic.

Es distingeix també l'associació de veïns com a dinamitzadora de la vida del barri, afavoridora de la cohesió social i la convivència.

Carretera de Caldes i fàbrica Camp, anys 70. Foto: Arxiu AV Congost

Segons es detalla al llibre *El barri Congost de Granollers, més de 50 anys d'història* editat per l'Ajuntament de Granollers l'any 2005, l'origen del poblament del barri es remunta als anys cinquanta i seixanta del segle passat quan es van construir una sèrie de cases en tres zones molt concretes: en la part de Granollers, al llarg de la carretera de Caldes de Montbui, al marge dret del riu Congost, i a la zona de l'estació de tren, coneguda com la de Granollers-Canovelles. L'estació, en funcionament des de 1876, sempre ha format part de la línia de ferrocarril de Barcelona a Puigcerdà ¹. En els seus inicis va ser pensada per al transport del carbó de les mines d'Ogassa, al Ripollès, cap a les incipients indústries catalanes de Barcelona i de la seva rodalia. Canovelles era aleshores un poble petit concentrat al voltant de l'església de Sant Fèlix, amb una activitat bàsicament agrària i poblament disseminat. I Granollers encara tenia una trama urbana que no havia travessat el pont del Congost, per la qual cosa la majoria dels terrenys –a excepció d'alguna masia aïllada i del conjunt de cases que formaven el barri del Nord a l'entorn de l'estació del ferrocarril– eren camps de conreu de cereals.

El barri Congost és fill de la gran allau migratòria que es va produir a Granollers i arreu de Catalunya en les dècades finals del franquisme. Provenints d'arreu de l'estat, però principalment d'Extremadura i d'Andalusia, els immigrants es van anar instal·lant entre el marge dret del riu Congost i la traça del ferrocarril de Renfe (línia Barcelona-Puigcerdà), una àmplia zona que correspon als actuals barris Congost de Granollers i la Barriada Nova de Canovelles. Per aquells anys, l'èxode rural a la ciutat va ser generalitzat. Sense perspectives de futur en els seus pobles, la gent buscava millors condicions de vida a les ciutats, ja que podien trobar feina al sector de la construcció i a la indústria emergent.

Com va passar en altres barris de la ciutat, la massiva arribada d'immigrants va comportar la necessitat de construir, el més ràpidament possible, habitatges suficients per poder acollir tothom. Amb importants projectes urbanístics ja en marxa a diverses zones de Granollers (Can Bassa i Grup Primer de Maig, conegut popularment com el barri de les Cases Barates), la ciutat va mirar cap a l'altre costat del riu i va començar a construir els primers habitatges en zones com la de can Xarlet, on van viure durant molts anys els primers nousvinguts en unes condicions molt precàries. La nova àrea estava delimitada per la riera, la línia de ferrocarril del Nord, el carrer de Mataró i el carrer de Narcís Monturiol.

1 Ayala, Marta. *El barri Congost de Granollers, més de 50 anys d'història*. Associació de Veïns Barri Congost. Granollers, 2005.

Obres de rehabilitació al pont de la carretera de Caldes per millorar l'accés al barri. Foto: Arxiu AV Barri Congost

En un barri en el qual tot estava encara per fer, van construir-se de mica en mica nous equipaments, com l'Escola d'Estudis Primaris de Fàtima (1961) i la parròquia del mateix nom (1963). En aquest cas, un grup de persones liderat per Maria Palau va aconseguir uns terrenys per fer una església que, l'any 1963, es va situar en el seu actual emplaçament. La seva inauguració i posada en marxa va ser possible gràcies a l'ajuda de tot el barri i la col·laboració d'empreses com la sabonera Camp, que va finançar les vidrieres i altres treballs de construcció. També es van engegar campanyes i tot un seguit d'iniciatives populars per recollir fons, com les postres de Fàtima, el metre quadrat de mosaic, la recollida d'ampolles de cava, algunes rifes...

Un estudi sociològic de 1965 sobre el barri del Nord i el de Can Xarlet encarregat per la parròquia de Nostra Senyora de Fàtima a Caritas i realitzat per Pere Bordas va servir per saber del tot quina era la realitat social d'aquells anys. El barri del Nord, encara sense pavimentar, estava ocupat per cases de planta i pis, habitades per una sola família, en règim de propietat, amb 296 cases i 1.304 persones. En canvi, el de Can Xarlet tenia 4.941 habitants i estava configurat per edificis d'una planta on vivien diverses famílies. La construcció era de pitjor qualitat que en el barri del Nord, sense balcons, sense clavegueram i amb poca il·luminació. Hi havia 88 habitatges, un 30% de les quals no tenien lavabo ni aigua corrent.

El primer bloc plurifamiliar es va edificar entre 1966 i 1967 al carrer de Puiggraciós. La majoria dels edificis presentaven unes deficientes condicions generals i no tenien ascensor. Un dels problemes del barri era la proximitat al riu Congost i les eventuais inundacions, una complicació afegida que no es va solucionar fins a mitjan anys setanta. En aquells anys encara hi havia molts carrers sense pavimentar i amb voreres molt estretes. Al llibre *El barri Congost de Granollers, més de 50 anys d'història* es destaca que "la xarxa de clavegueram era insuficient, alguns trams estaven al descobert, hi havia desnivells entre les cases on s'amuntegava la deixalla i s'entollava quan plovia, essent constant la presència de rates".

Tot i la bona voluntat de posar fi a aquesta situació, la falta d'una planificació correcta i una legislació massa tova va fer que moltes de les noves construccions que es van fer en aquella època presentessin problemàtiques ben diferents. Més enllà de la construcció de grans edificis per aprofitar l'espai existent, els problemes es van centrar en tot el que tenia a veure amb el clavegueram, l'asfaltat dels carrers, la senyalització general, la recollida d'escombraries, la falta d'equipaments socials i d'espais públics... La ràpida construcció de tants blocs va conformar un continu urbà que va acabar unint Granollers amb Canovelles. D'aquí que algunes qüestions relacionades amb l'habitatge i els carrers en general hagin estat solucionades al llarg dels anys conjuntament pels responsables municipals de tots dos ajuntaments.

Inauguració de la plaça de la Llibertat. Arxiu: AV Congost

Santiago Rodríguez Crisolino, de 73 anys i natural de Ceclavín (Cáceres), és una de les persones que van viure els anys seixanta i setanta les primeres vicissituds per les quals van passar molts veïns fins que van aconseguir que el barri Congost disposés de tots els serveis que havia de tenir. La construcció de nous habitatges va comportar una sèrie de problemes que van motivar, entre altres coses, la posada en marxa de l'associació de veïns. Rodríguez encara recorda els problemes que van tenir en plena dictadura per a la seva fundació i posada en marxa, ja que eren temps en què aquest tipus d'entitats no estaven permeses.

Jesús García va ser el primer president de l'Associació de Veïns del Barri Congost, que va agafar el nom del riu que passa ben a prop dels paratges on es van construir els primers habitatges. Rodríguez, que va viure en el barri des de l'any 1968 fins al 1981, va formar part de la primera junta rectora integrada per tretze persones que es va constituir el mes de novembre de 1976. Altres veïns que en formaven part van ser Mariano Mirón, Mariano Polo i José Tierno. Abans de la constitució oficial de l'associació, els veïns ja havien celebrat, segons recorda Rodríguez, “unes quantes assemblees per establir l'estratègia per aconseguir millores per al barri”. Moltes d'aquelles reunions van formar part de les trobades clandestines que organitzava arreu el moviment associatiu veïnal per defensar els seus interessos davant l'administració municipal, responsable de moltes de les deficiències que presentaven les noves construccions que encara s'hi feien. Com tants altres, Rodríguez recorda bé el dia que la Guàrdia Civil li va obrir una fitxa policial per formar part del grup de persones que havien posat en marxa l'associació de veïns.

Més enllà de les activitats culturals i socials que pretenien fer des del primer moment, els de l'associació de veïns van tenir especial cura a denunciar els aspectes que consideraven principals i que afectaven el barri en temes relacionats principalment amb la seguretat, la salubritat, la circulació, el transport, el clavegueram i asfaltat dels carrers i la falta d'equipaments. Els veïns van portar les seves queixes en més d'una ocasió fins la Sala de Plens de l'Ajuntament. La revista *Comarca al Día* va recollir la notícia en un número de l'abril de 1977: “Després d'esperar anys i d'escoltar nombroses promeses, els veïns van denunciar la situació davant els representants municipals i van lliurar un escrit firmat per dinou persones del barri. Els signants van manifestar que els carrers Céllecs, Monturiol, Vidal i Jumbert, Puiggraciós i altres tres vies sense nom no disposaven dels serveis d'asfaltat i llum pública”. Els veïns també van queixar-se de la falta de zones recreatives i parcs infantils. Segons la publicació, l'Ajuntament va asfaltar ràpidament bona part dels carrers afectats, tot i que altres problemes encara van quedar pendants.

Rodríguez, que va viure primer al carrer de Puiggraciós i després al carrer Joan Vidal i Jumbert,

Carrer de Maria Palau, 1990. Foto: Ramon Sirvent / Arxiu Municipal de Granollers

valora molt positivament “la voluntat de lluita que hi havia en aquells anys de cara a aconseguir millores pels barris, i l’entusiasme que va comportar treballar per la col·lectivitat”. Per aconseguir els seus objectius i, sobretot, per fer visible la seva situació, els representants de l’associació van organitzar diversos talls de trànsit i van fer una vaga de recollida d’escombraries durant uns dies. Els veïns es van manifestar abans i després que molts d’ells fossin afortunats amb la *Grossa* de Nadal de 1979, quan la parròquia de Fàtima va fer milionaris uns quants veïns del barri, entre els quals també hi havia molts treballadors de l’empresa Camp. El número que va portar la fortuna, el 40.286, es va vendre en paperetes de 80 pessetes.

Una de les lluites veïnals més significatives d’aquells anys es va centrar en l’oposició a la construcció d’uns blocs de pisos en el lloc que ocupa actualment la plaça de la Llibertat, un espai a cavall entre Canovelles i Granollers projectat per l’arquitecte Marià Gispert que, des de la seva inauguració l’any 1982, s’ha convertit en un indret molt utilitzat pels veïns de Granollers i Canovelles.

En un barri en què gairebé tot estava per fer, van crear-se de mica en mica nous equipaments, la majoria dels quals impulsats ja des de l’Ajuntament democràtic sorgit de les eleccions municipals d’abril de 1979. Algunes de les persones que formaven part de l’associació de veïns, com Santiago Rodríguez Crisolino, hi van entrar de regidors. Aquesta circumstància va permetre, segons ell, “posar en marxa noves iniciatives juntament amb els veïns per solucionar alguns dels problemes més urgents que tenia el barri”. Una de les demandes que més es repetia era l’ampliació del pont de la carretera de Caldes, conegut popularment com el pont de la Camp, en referència a l’empresa de sabons (l’actual Benckiser). Construït el 1918 i destruït durant els últims mesos de la Guerra Civil, el pont ha estat rehabilitat en diverses ocasions fins arribar a l’estat actual, amb unes voreres molt amples amb vistes al riu, embellides amb grans testos amb arbustos i flors naturals. Una altra obra per millorar la connexió entre riba i riba del riu va ser el nou pont que es va fer a l’altura del barri de Ponent, que va facilitar encara més la connexió entre Granollers i Canovelles.

Un altre tema pendent era l’aïllament dels carrers. El 1981 es va obrir un nou traçat de la carretera de Granollers a Lliçà d’Amunt i, dos anys després, es va ampliar i millorar l’entrada de la carretera de Caldes a través de l’avinguda de l’Estació del Nord. Solucionades de mica en mica les qüestions de tipus urbanístic, l’Ajuntament va començar a dotar el barri dels equipaments que necessitava. A finals de 1986 es va inaugurar el nou Pavelló Municipal El Congost i, just al davant, es va adequar una zona amb pistes de petanca i una font. Per aquella època també es va obrir un nou centre social vinculat a la parròquia que comptava amb un servei de guarderia.

Camí Vell de Canovelles, 1990. Foto: Pere Espauella / Arxiu Municipal de Granollers

Els anys 90, va començar a funcionar dins del terme municipal de Canovelles un nou Centre d'Atenció Primària que també atenia persones de la zona de Granollers, de la mateixa manera que ho feia la Biblioteca Pública Frederica Montseny. Coincidint amb el final d'aquella dècada, l'Ajuntament de Granollers hi va posar en funcionament un nou equipament amb una seu per als serveis socials municipals, una ludoteca i un local per a l'associació de veïns i veïnes. L'any 2001 es va inaugurar la remodelació de la plaça de la Llibertat i el 2003 es van iniciar un conjunt d'actuacions de reestructuració de la zona, com la remodelació del carrer Camí Vell de Canovelles, una de les principals vies d'entrada al barri. Paral·lelament, va començar la construcció del passeig de la Ribera i, finalment, es va ampliar el pont de l'avinguda de l'estació del Nord.

Tot aquest conjunt de millores va rebre un bon impuls a partir dels primers anys del segle XXI amb la posada en marxa del Pla de Barris, una iniciativa portada a terme a parts iguals per la Generalitat i l'Ajuntament. El Pla de Barris al Congost va suposar una inversió, entre els anys 2006 i 2011, de prop de 7 milions d'euros que van permetre renovar l'espai públic, contribuir a la rehabilitació dels edificis del barri i a la dinamització social i també fomentar l'activitat comercial. El 2012, des de l'Ajuntament es destacava el grau d'assoliment de les actuacions del projecte integral: "26 actuacions urbanístiques, 18 programes socials i de dinamització econòmica i millores en 15 comunitats de veïns, les quals van gaudir dels programes d'ajuts a la rehabilitació d'elements comuns dels habitatges".

Igualment, des de l'Ajuntament es deia: "Avui la societat civil del Congost és més sòlida, més cohesionada i més activa que fa cinc anys, malgrat els importants canvis demogràfics i els efectes de la crisi econòmica. Les entitats del barri defensen i reclamen la necessitat de continuar avançant en la cohesió i la convivència social del Congost i la dinamització econòmica mitjançant la proposta de continuïtat del Pla de Barris".

Els responsables municipals que van portar a terme aquestes iniciatives consideraven que el Pla de Barris havia aconseguit resoldre part dels dèficits que presentava el barri: "S'ha dinamitzat la vida associativa i s'han generat nous actius dins la ciutadania". El barri ja tenia en aquells anys un alt percentatge de població estrangera extracomunitària i presentava una realitat social que s'ha vist agreujada per la irrupció de la crisi econòmica i, en conseqüència, una elevada taxa d'atur. "Per aquest motiu és hora de continuar desplegant noves activitats encaminades a enfortir la cohesió social i la convivència, i també aquelles que tinguin per objectiu la dinamització econòmica, la formació i la lluita contra l'atur", remarcaven des de l'Ajuntament.

Sortida de colònies a Palou organitzada per l'associació de veïns, any 2017. Foto: AV Congost

El regidor Rudy Benza, educador de carrer i coordinador del Pla aquells anys, considera que “el treball realitzat en diversos àmbits va donar bons resultats”. “El marc d’implicació municipal va ser total i van intervenir moltes regidories de l’Ajuntament. Es van establir uns grups de treball molt efectius i es va actuar tant a nivell urbanístic com social i econòmic”. Entre d’altres iniciatives, es va posar en marxa una nova xarxa social de trobada en la qual van participar també persones recentment arribades al barri; es va potenciar la presència del comerç al carrer i es va fer un esforç per establir línies de treball entre tots”.

La intervenció integral del barri Congost de Granollers va ser una pràctica molt ben qualificada en el novè Concurs Internacional de Bones Pràctiques de les Nacions Unides, celebrat a Dubai el 2013. De les actuacions espanyoles presentades, 32 van obtenir la qualificació de ‘bona’ i 19 van estar avaluades com a ‘millor’. Amb la qualificació de ‘bo’, el Pla de Barris de Granollers es va incloure al Noveno Catálogo Español de Buenas Prácticas del Ministeri de Foment, i també es va incorporar a la Biblioteca de Ciutats per un Futur més Sostenible.

Una de les actuacions més destacades del projecte de regeneració integral va ser la construcció del Pavelló poliesportiu Congost. El nou complex, que va tenir un cost total de 3,9 milions d’euros, dels quals 1 milió van procedir de la Llei de barris, va substituir l’antic edifici de coberta lleugera, que havia quedat obsolet. El nou equipament esportiu, amb una superfície de 3.000 m² i capacitat per a 200 espectadors i 105 usuaris, està dissenyat especialment per a la pràctica del bàdminton. Acull també altres serveis: un local annex, ludoteca i local social, la seu de la Federació Catalana de Bàdminton, el Club Bàdminton Granollers, l’Associació de Veïns Barri Congost i els serveis socials de la zona.

Des de l’associació de veïns, entitat que presideix des de fa anys Paquita Cortés, valoren molt positivament totes aquestes accions. L’entitat compta actualment amb uns 400 socis. La primera seu era al carrer Joan Vidal i Jumbert núm. 28, baix. Amb el pas dels anys, l’associació va tenir també la seu al Camí Vell de Canovelles i als carrers Rec i Céllecs.

Actualment, l’entitat porta a terme un intens programa d’activitats socials i culturals. A la junta, Cortés compta amb la col·laboració de Juan José Delgado, Juan Antúnez, Lourdes Tinoco, Natalia Terrón, Tomás Ruiz, Nuri Barroso i Esther Hernández. Per a tots ells, la Medalla de la Ciutat que reben aquest mes de desembre és “un reconeixement i un homenatge a totes aquelles persones que, d’una manera o altra, han format part de l’associació de veïns des de 1976 fins ara”. Per a Cortés, Delgado i Antúnez, “la vida associativa és la millor mostra de l’interès que hi ha per defensar els drets col·lectius”.

El Pavelló del Congost, centre de trobades esportives i socials. Foto: AV. Congost

En bona sintonia amb l'Ajuntament, els màxims representants de l'associació assenyalen que volen "seguir treballant activament per aconseguir acollir bé els nous immigrants". A la seva seu, centre de totes les activitats que fan al llarg de l'any, es pot veure una mostra fotogràfica sobre l'evolució urbanística que el barri ha experimentat al llarg dels últims 50 anys. Estan satisfets amb la majoria de les actuacions que s'hi han fet durant els últims anys, però consideren que "sempre hi ha coses noves per fer i la nostra missió és seguir el dia a dia del barri per controlar i mirar que no es degradi". Entre les activitats que organitzen destaquen els tallers de memòria i de costura, l'ensenyament d'internet, i les classes de guitarra, sevillanes i flamenc. L'associació és oberta tant als veïns de Granollers com als de Canovelles, que poden participar a les activitats i a les festes que es concentren en Nadal i Reis, la Fira d'Abril, el festival de final de curs, la Castanyada, el mercat de Santa Llúcia i la festivitat de Sant Jordi.

Des de 1976 i fins ara, l'associació de veïns ha estat presidida entre altres per Jesús García, José Antonio Fernández, Enrique Hernández, Juan Mateo i Paqui Cortés, convertida en la primera dona que ha dirigit l'entitat. Altres dones de Granollers també tenen nom propi al barri. El 2016, la comunitat educativa va posar el nom de l'oceanògrafa Marta Estrada a l'institut que havia estat l'antiga escola de Fàtima.

Superades les mancances principals que presentava el barri fa cinquanta anys, els veïns estan a l'expectativa dels nous projectes. L'Estació del Nord és un dels serveis que millorarà en els propers mesos. Des de fa unes setmanes, l'Ajuntament està adequant un aparcament públic entre la via del tren i el Pavelló del Congost. L'espai forma part d'un sector de nova urbanització on en el futur s'han de construir més habitatges que completaran la trama urbana de carrers. Actualment, el barri Congost té 3.970 habitants, dels quals un de cada quatre són nascuts fora de l'Estat espanyol.